

GELİŞİM DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ

FİZİKSEL GELİŞİM:

- İlköğretim I. Kademenin ilk üç sınıfında çocukların büyümesi gittikçe yavaşlamaktadır. Erkek çocuklar, yine daha önceki dönemlerde görüldüğü gibi kız çocuklara göre biraz daha irice bir beden yapısına sahiptirler.
- Erkek çocuklar bu dönemde kızlardan çok daha hareketlidirler, yorulduklarının farkına varmayabilirler. Bu nedenle, dinlendirici etkinlikler yapılması önemlidir. Ayrıca bu hareketlilik, bir çok kazayı da beraberinde getirdiğinden çocuğa bu kazaları nasıl önleyebileceği öğretilmelidir.
- Çocuğun bu çağa özgü olarak başarması gereken önemli gelişim görevlerinden biri "oyun becerisi" kazanmadır. Kız ve erkek çocukların oyun ilgileri 9-10 yaşa doğru kesin olarak farklılaşmaya başlamaktadır. Erkek çocuklar bu dönemde daha çok atlama, sıçrama gerektiren oyunlar ve atletik etkinliklere ilgi gösterirken, kız çocuklar ise, ritmik beden hareketleriyle ilgilidirler.
- Bu dönemde kazanılması gereken önemli bir diğer gelişim görevi de, çocukların beden sağlığı ile ilgili bazı alışkanlıkları kazanmalarıdır. Örneğin, okula başlamayla birlikte süt dişlerinin yerini yavaş yavaş asıl dişler almaya başlar. Bu nedenle, diş bakımı ile ilgili alışkanlıkların küçük sınıflardan itibaren kazandırılması gerekmektedir. Ya da, eklemeler halen yumuşak olduğundan, dik oturma ve doğru yürüme alışkanlıklarının kazandırılması önemlidir.
- Bu dönemde henüz gözlerin ve küçük kasların koordinasyonu tam olarak sağlanmadığından, çocuklar resim, el işi, yazı yazma vb. etkinliklerde zorlanabilirler.

ZİHİNSEL GELİŞİM:

- Okuma-yazma ve aritmetik becerilerinin kazanılması, okul başarısı için gerekli en temel gelişim görevidir. Özellikle ilköğretim I. Kademenin ilk üç yılı bu becerilerin kazanılması açısından önemlidir. Bu becerilerin kazanılabilmesi için çocuğun hem zihinsel, hem fiziksel, hem sosyal, hem de duygusal açılarından gerekli olgunlaşma düzeyine ulaşmış olmaları gerekmektedir. Örneğin, zihinsel gelişim normal, hatta ileri olsa dahi, gözün henüz küçük objeler üzerinde odaklanamaması, küçük kaslarla ilgili göz el koordinasyonundaki yetersizlik ya da okul yaşamına uyum sağlayabilecek duygusal ve sosyal olgunluğa ulaşamamış olma temel okuma, yazma ve aritmetik becerilerin edinilmesini engelleyebilir.
- Bu dönem çocuklarında 'somut düşünme' esastır. Somut düşünme çocuğun duyu organlarıyla algılayabildiği nesnelere ve olaylar üzerinde çok boyutlu ve mantıklı düşünme biçimidir. Örneğin çocuk 'yarım' kavramını asla 'bir bütünü yarısına denir' gibi bir tanımla öğrenemez. Ancak somut bir nesneyi, örneğin bir elmayı bölerek, çocuğa yarım öğretilebiliriz. Bu nedenle çocuklara bir konuyu öğretmeye çalışırken onu somutlaştırmak gerekmektedir.
- Bu dönem çocuğu yine aynı biçimde somut bir biçimde sayı, mekan, boyut, hacim, uzaklık gibi kavramları öğrenmeye başlar.
- Bu dönem çocuğunun dil gelişimi oldukça hızlıdır. Sözcük dağarcığı 3000 kelimeye ulaşır. Bu sözcüklerin çoğu sıfat ve edattır.
- 'İyi bir dinleyici olmak' bu dönem çocuğunun sahip olmakta zorlandığı gelişim görevlerindedir. Bu dönem çocuğu öğrenmeye hevesli, konuşmaktan ve sorulara cevap vermekten çok hoşlanan bir yapıdadır. Ancak, dinlemeyi, konuşmayı sevdiği kadar sevmemektedir. Bu noktada, anne-babalar, çocuklarda dinleme alışkanlığı geliştirmek için çocuğa öncelikle kendini özgürce ve rahatlıkla ifade edebileceği ortamlar yaratmalı, konuşmak istediği zaman başkalarının da konuşma hakkına saygı duyması gerektiği öğretmeli, konuşacağı ya da soru soracağı uygun zamanı nasıl belirleyeceğine dair rehberlik etmeli, uygun ve zamanında konuşmaları ödüllendirmelidirler.

SOSYAL GELİŞİM:

- 1. Sınıfa başlayan bir çocuk için bu dönem, aile ya da anaokulu gibi daha dar bir çevre içinden çıkıp, ilkököl gibi çok daha geniş bir çevreye girdiği ve kişiler arası ilişkilerinin geliştiği ve bu doğrultuda sosyalleştiği bir dönemdir.
- Bu dönem çocukları belirgin bir vicdan ve değer sistemi geliştirirler; kurallara önem verirler.
- 1. Sınıfa yeni başlayan bir çocuğun hayranlığı anne babadan öğretmene kayar ve öğretmenle özdeşim başlar. Çocuk için artık öğretmen tarafından beğenilmek, onun onayını almak önem kazanır. Bu beğeni ve onayı kaybetmemek için çocuk, elinden geldiği kadar evdeki ve okuldaki kurallara uymaya ve yetişkin beklentilerini yerine getirmeye çalışacaktır. Kısaca, çocuğun öğretmeniyle kurduğu ilişki, onun sadece sosyal değil, duygusal gelişimi açısından da çok önemlidir.
- Çocuk, okul yaşantısı içinde arkadaşlarıyla paylaşmanın gereğini kavrar. Çocuğun başkalarıyla gittikçe artan geçim ve paylaşma yeteneği kazanması, onun sosyal gelişimine işaret etmektedir. Bu yeteneğin kazanılmasında çocuğun kendi yetenekleri kadar, içinde yaşadığı çevrenin nitelikleri de önemlidir. Çocuğun evde güvenlik ve sevgi ihtiyacı yeterince karşılanmış ve çocuk, okulda nelerin yapılabileceği konusunda yeterince aydınlatılmış ise, toplumsal kurallara uymada zorluk çekmeyecektir.

- Bu dönemde iki ayrı cinsten çocuklar kendi aralarında oynamayı tercih ederler. Oyun oynarken arkadaşlık bağları ve paylaşma becerileri gelişir; toplu ve kurallı oyunlara yönelirler. Ancak, üstünlük kurma, öne çıkma dürtüleri güçlü olduğu için aralarında çekişme de eksik olmaz.
- Oyun becerisinin kazanılamaması çocuğun sosyal ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Örneğin, oyunda başarılı olamayan bir erkek çocuk genellikle grup dışına itilir. Bu nedenle, henüz oyun becerisini kazanamamış bir erkek çocuğa bu beceriyi kazandırma amacıyla, kendisi gibi çocuklarla bir takım oluşturması sağlanmalı ve daha becerikli arkadaşlarının ya da kardeşlerinin onu küçümsemesine fırsat verilmemelidir.
- Çocuklar, kendi cinsiyet rollerini bu dönemde iyice üstlenirler.

DUYGUSAL GELİŞİM:

- Temel eğitimde çocuk duygusal olarak halen yetişkine bağımlı olmasına rağmen, daha bağımsız olma eğilimindedir. Bu eğilimi engellendiğinde öfkelenir. Çocuklara kendi kişisel güvenliğini sağlamada, kendi arkadaşlarını seçmede, kendi zamanını kullanmada gittikçe artan bir sorumluluk vermek gerekmektedir.
- Okula başlayan her çocuk için okul ortamı, öğretmenler, arkadaşlar az ya da çok bir tehdit kaynağı oluşturmaktadır. Çocuk, okula başlamasıyla, hiç tanımadığı kişilerin, daha önce hiç bilmediği kuralların olduğu, bir sürü yeni beceri edinmesi beklenen bir ortamda bulur kendini. Aşırı beklentili ve baskıcı bir tutum, çocuğun okuldan soğumasına, sürekli başarılı olması için verilen uzun süreli öğütler de öfkelenmesine neden olur. Bu nedenle, çocukta beklentilerin gerçekçi bir biçimde değerlendirilmesi ve ona olabildiğince destek verilmesi gerekmektedir.
- Okuma-yazma ve aritmetik becerilerin kazanılması çocuğun 'yeterlik duygusu' edinmesi açısından çok önemlidir. Çocuk, kendinden beklenenleri başarabilmek için çaba harcar. Bu çabaların başarıyla sonuçlanması çocuğun benlik saygısını artırıcı, başarısızlıkla sonuçlanması ise, benlik saygısını azaltıcı olmaktadır. Çabaladığı halde yapamadığını gören çocuk, bir müddet sonra 'çalışsam da yapamıyorum, o zaman niye uğraşıyorum?' gibi bir düşünce geliştirecek ve çalışmaya karşı motivasyonunu kaybedecektir. Bu nedenle, çocukların yaptıklarının sonuçlarından çok, çabaları üzerinde durmak, 'ne kadar ilgilisin, aferin, çok iyi gidiyorsun, bu biçimde çabalamanı takdir ediyorum' gibi ödüller verilmelidir.
- Bu dönemde olağan üstü imgelere dayanan korkular azalır, ama yangından, karanlıktan, hastalanmaktan, hayvanlardan korkmaya başlar. Böyle korkular karşısında çocuklar aydınlatılmalı, korkularıyla yüzleştirmeye çalışmak yerine, çocuklara aşamalı bir biçimde ve destekle bu korkularıyla baş etmeleri için yardım edilmelidir.